

เชิงอรุณ

บทที่ ๑

บทนำ

๑Soedjatmoko. "Development and Freedom". Ishizaku Memorial Lectures, 1979. อ้างถึงใน เสน่ห์ จามริก. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

๒ไตร. ๑๙/๗๕๙/๑๘๕.

๓เสน่ห์ จามริก. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. หน้า ๔๙.

๔พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต). เขียนคำนำ ใน เรื่องเดียวกัน. หน้า ๙-๑๐.

๕สุวรรณ วาศิวศวรรณ. "ว่าด้วยพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๔, ๓ (กันยายน ๒๕๒๘) : ๙.

๖สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และ เสน่ห์ จามริก. (รวมปาฐกถา) "ศาสนากับสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย". ใน ศาสนาและจริยธรรมในสังคมไทย. (เชียงใหม่ : โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย เชียงใหม่, ๒๕๓๐), หน้า ๑๒๓-๑๒๔.

๗Philip Babcock Gove. (editor in chief) Webster's Third New International Dictionary. Massachusetts, U.S.A. : Merriam Company, 1965), p. 1635.

๘So sethaputra. New Model English -Thai Dictionary. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), p. 529.

๙ดู เสน่ห์ จามริก. (คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย) "พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย". ใน การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน และสตรีกับกฎหมาย. (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า (๒).

๑๐ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า (๒)-(๓).

บทที่ ๒

แนวคิดเกี่ยวกับ

สิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก

ตอนที่ ๑

ความทั่วไป เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

๑นพนธิ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

๒เรื่องเดียวกัน.

๓โกศล โสภาคย์วิจิตร. "กำเนิดของสิทธิมนุษยชน". วารสารกฎหมาย. ๔, ๒ (พฤษภาคม-

สิงหาคม ๒๕๒๑) : ๕๐.

๔ดู บรรลือ คงจันทร์. *คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สิทธิประชาชนทั่วไป*. (กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน [สสส.], ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

๕ไอน์ แรนต์. "สิทธิมนุษยชน" ใน *อิสราภาพ*. (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน และนักปฏิวัติ) แปลโดย น. ชญานุตม์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๓), หน้า ๔๙-๕๐.

๖เฉลิมเกียรติ ฝวนวล. *ปรัชญาสิทธิมนุษยชน และพันธกรณีในสังคมไทย*. (กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๓๐), หน้า ๖๓. อ้างจาก "จดหมายจากมหาตมคานธีถึงผู้อำนวยการองค์การยูเนสโก".

๗เรื่องเดียวกัน. อ้างจาก A. S. Rosenbaum (ed.), *The Philosophy of Human Rights.*, p. 32.

๘พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๑๕, ๒๕๒ และ ๑๖๓.

๙พุทธทาสภิกขุ. "เป็นมนุษย์หรือเป็นคน". ใน *หัวข้อธรรมในคำกลอนและบทประพันธ์ของสิริवास*. (กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๙), หน้า ๙๖.

๑๐ดู วิทย์ วิศทเวทย์. *ปรัชญาทั่วไป*. (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖-๕๑.

๑๑ดู นพนิต สุริยะ. *สิทธิมนุษยชน*. หน้า ๑๓.

๑๒ดู เฉลิมเกียรติ ฝวนวล. *ปรัชญาสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีในสังคมไทย*. หน้า ๓๓.

๑๓ดู กุมพล พลวัน. *สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ : กองวิชาการ กรมอัยการ, ๒๕๒๐), หน้า ๒๔๑-๒๔๒.

๑๔ดู นพนิต สุริยะ. *สิทธิมนุษยชน*. หน้า ๑๐.

๑๕ดู มอริช แครนสตัน. "สิทธิมนุษยชนคืออะไร?". *เสรีภาพ*. (๖๖-๔/๑๙๘๔) : ๕๖.

๑๖ดู จรัฐ โฆษณานันท์. *กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก... ๒๕๗๕ ถึงปัจจุบัน*. (กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม [กศส.], ๒๕๒๘), หน้า ๑๙.

๑๗อัลบาร์ ปี. "สิทธิธรรมชาติของมนุษย์". *อัล-ญิฮาด*. ๑๑,๖๙ (มกราคม ๒๕๑๘) : ๓๒.

๑๘-๑๙มอริช แครนสตัน. "สิทธิมนุษยชนคืออะไร?". *เสรีภาพ*. (๖๖-๔/๑๙๘๔) : ๕๖.

๒๐นพนิต สุริยะ. *สิทธิมนุษยชน*. หน้า ๔๔.

๒๑กุมพล พลวัน. *สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ*. หน้า ๑๙ และดู ธเนศ อารมณ์สุวรรณ. "เสรีภาพและทรัพย์สินส่วนตัว". *วารสารธรรมศาสตร์*. ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๒๓๙, ๒๔๔.

๒๒มอริช แครนสตัน. "สิทธิมนุษยชนคืออะไร?". *เสรีภาพ*. (๖๖-๔/๑๙๘๔) : ๕๗.

๒๓ดู ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและของพลเมืองของฝรั่งเศส. ในภาคผนวก.

๒๔ดู วีระ โลจายะ. *กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights*. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒), หน้า ๓๔.

๒๕ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔.

๒๖จรัฐ โฆษณานันท์. *กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก...๒๕๗๕ ถึงปัจจุบัน*. หน้า ๑๙. อ้างจาก A. E. S. Tay. "Marxism, Socialism and Human Rights". p. 184.

๒๗เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑. อ้างจาก Maurice Cranston. "Human Rights Today". p. 27.

- ๒๘-๒๙ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๔๗.
- ๓๐ ดู จรัญ โฆษณานันท์. กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก...๒๕๗๕ ถึงปัจจุบัน. หน้า ๒๑.
- ๓๑ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑.
- ๓๒ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๔๘. อ้างถึงจดหมายของ Pope Jean ที่มีไปถึงชาวแคทอลิกทั่วโลก เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๓.
- ๓๓-๓๔ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๔๗.
- ๓๕ ดู จรัญ โฆษณานันท์. กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก...๒๕๗๕ ถึงปัจจุบัน. หน้า ๒๒. อ้างจาก Betty A. Sichel. "Karl Marx and the Rights of Man". pp. 356-357.
- ๓๖ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๓.
- ๓๗-๓๘ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๕๓.
- ๓๙ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๔.
- ๔๐ ดู จรัญ โฆษณานันท์. กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก...๒๕๗๕ ถึงปัจจุบัน. หน้า ๒๓-๒๔.
- ๔๑ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๓.
- ๔๒ เฉลิมเกียรติ ผินวาล. ปรัชญาสิทธิมนุษยชนและพันธุกรรมในสังคมไทย. หน้า ๓๙-๔๐. อ้างจาก ปวีย์ อังภากรณ์. เสียชีพอย่าสละเสียสิ้น. หน้า ๑๒๓-๑๒๕.
- ๔๓ ดู ไชยยันต์ รัชชกุล. "สรุปผลการสัมมนา เรื่อง แนวความคิดของสิทธิมนุษยชนและสิทธิเพื่อป้องกันในประเทศไทย". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา สหประชาชาติ. ๑๙,๖(พฤศจิกายน-ธันวาคม, ๒๕๓๐) : ๑๓.
- ๔๔ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๕๔-๕๕.
- ๔๕ ดู บรรลือ คงจันทร์. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สิทธิประชาชนทั่วไป. หน้า ๔๔.
- ๔๖ นพนิต สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. หน้า ๒๑.
- ๔๗ กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๑๒.
- ๔๘ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗-๑๑.
- ๔๙ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๑๗. อ้างจาก Marcel Prelot. Histoire Idees Politiques. p. 125.
- ๕๐ กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๗. อ้างจาก หยุต แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. หน้า ๑๗๐-๑๗๔.
- ๕๑ ดู มอริช แครนสตัน. "สิทธิมนุษยชนคืออะไร?". เสรีภาพ. (๖๖-๔/๑๙๘๔) : ๕๕.
- ๕๒ พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาค พันธสัญญาใหม่ ฉบับ ๑๙๗๓. (กรุงเทพฯ : สมาคมพระคริสตธรรมไทย, ๑๙๗๓), หน้า ๑๐.
- ๕๓ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๕.
- ๕๔ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๕.
- ๕๕ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๐. อ้างจาก Jean Rivere. Libertes Publiques. p. 35.

- ๕๖ เรื่องเดียวกัน. อ้างจาก Marcel Prelot. Histoire des Idees Politiques. p. 142.
- ๕๗ ดูรายละเอียดใน เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๓.
- ๕๘ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔. อ้างจาก เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน. ความคิดทางการเมืองจากเปลโตถึงปัจจุบัน. หน้า ๑๒๕.
- ๕๙ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๕. อ้างจาก Jacques Robert. Libertes Publiques. p. 33.
- ๖๐ ดู กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๑๗-๑๘.
- ๖๑-๖๒ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๙.
- ๖๓ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๓-๒๔.
- ๖๔ ดู วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน Human Rights. หน้า ๓๗.
- ๖๕ ดู นพนิติ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. หน้า ๕๘-๕๙.
- ๖๖ ดูรายละเอียดใน กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๓๕-๕๐.
- ๖๗ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๗.
- ๖๘ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๑.
- ๖๙ คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ. (กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ, ม.ป.พ.), หน้า ๑๔๖.
- ๗๐ ดู สำนักงานแถลงข่าวสหประชาชาติ. "๕๐ ปีแห่งการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" ใน เรื่องนํารู้อเกี่ยวกับสหประชาชาติ. (กรุงเทพฯ : สมาคมสหประชาชาติแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๓๓-๑๓๔. และดู คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ. เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ. หน้า ๑๔๖-๑๔๗.
- ๗๑ กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกอบด้วยเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๕ ภาค จำนวน ๓๑ ข้อ. ดู มานพ เมฆประยูรทอง และกิตติศักดิ์ วรรณะภุติ. "สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและการพัฒนา". สหประชาชาติ : สันติภาพกับการพัฒนา. (กรุงเทพฯ : สมาคมสหประชาชาติแห่งประเทศไทยและสำนักงานแถลงข่าวสหประชาชาติ, ๒๕๓๘), หน้า ๘๑. และดู สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน Human Rights LA 253[S]. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔), หน้า ๕๒-๖๕.
- ๗๒ กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง ประกอบด้วยเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๖ ภาค จำนวน ๕๓ ข้อ. ดู สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน Human Rights LA 253[S]. หน้า ๖๖-๙๑.
- ๗๓ คณะรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรไทย ภายใต้การนำของ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย ได้มีมติให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในกติกาตั้งกล่าวนี้ เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่ตามมติดังกล่าวนี้ ยังไม่สามารถทำให้ประเทศไทยกลายเป็นภาคีได้ในทันที เพราะจะต้องสำรวจสภาพการณ์ภายในของประเทศในแง่ มุมต่างๆ ให้ครบถ้วนก่อนว่าพร้อมที่จะปฏิบัติพันธกรณีดังกล่าวนี้ได้หรือไม่ (ดู เพิ่มเติมใน นพนิติ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. หน้า ๑๓๙. และดู มานพ เมฆประยูรทอง และกิตติศักดิ์ วรรณะภุติ. "สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและการพัฒนา". สหประชาชาติ : สันติภาพกับการพัฒนา. หน้า ๘๑ ประกอบ.)
- ๗๔ ดู บรรลือ คงจันทร์. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สิทธิประชาชนทั่วไป. หน้า ๓๗. และดู นพนิติ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. หน้า ๖๒-๖๓, ๑๓๙.

๗๕ดู เสน่ห์ จามริก. (คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย). "พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย". ใน การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชนและสตรีกับกฎหมาย. (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า (๕)-(๖).

๗๖ดู เสน่ห์ จามริก. "แนวการศึกษา เรื่อง พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย". วารสาร ธรรมศาสตร์. ๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๖-๙.

๗๗ดู มานพ เมฆประยูรทอง และกิตติศักดิ์ วรธนะภูติ. "สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและการพัฒนา". สหประชาชาติ : สันติภาพกับการพัฒนา. หน้า ๘๓.

๗๘ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๘๖.

๗๙ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๘๗.

บทที่ ๓

แนวคิดเกี่ยวกับ

สิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก

ตอนที่ ๒

เนื้อหา ของปฏิญญาฯ และสถานการณ์ สิทธิมนุษยชน

๑พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. หน้า ๔๘๘.

๒ดู นพนิธิ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. หน้า ๕๙-๖๑.

๓-๔ดู กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๓๓-๓๔.

๕วิชญ์ เครื่องาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. (กรุงเทพฯ : แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๕๓.

๖มอริส แครนสตัน. "สิทธิมนุษยชนคืออะไร?". เสรีภาพ. (๖๖-๔/๑๙๘๔) : ๕๙.

๗ดู กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๓๑.

๘มอริส แครนสตัน. "สิทธิมนุษยชนคืออะไร?". เสรีภาพ. (๖๖-๔/๑๙๘๔) : ๕๗.

๙ปรีดี พนมยงค์. คำอธิบายกฎหมายปกครอง. หน้า ๑๒-๑๓. อ้างถึงใน เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. ปรัชญาสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีในสังคมไทย. หน้า ๒๕.

๑๐ดู ไพฑูรย์ ดัสเช. การแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน. เอกสารทางวิชาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หมายเลข ๔๓. (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๑-๒๑. อ้างจาก E. A. Baoteng. A Political Geography of Africa. p. 68. ได้อธิบายนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับ อะปาไทด์ ไวในแง่มุมต่างๆอย่างครบถ้วน.

๑๑ดู ปรีดดา เฉลิมเผ่า. (ตัดตอนแปลและเรียบเรียง). "สิทธิมนุษยชน : ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๓๕-๓๗.

๑๒๓ เรื่องเดียวกัน. : ๓๗-๓๘.

๑๓๓ จอร์จ เบอ์นาร์ต ซอว์. "อิสรภาพ". ใน อิสรภาพ. (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน นักปฏิวัติ). แปลโดย น. ชญานุตม์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

๑๓๔ ปริตตา เจลิเมเฝ้า. "สิทธิมนุษยชน : ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๓๘.

๑๓๕ กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๑๒๕.

๑๓๖ ทองใบ ทองเปาด์. "สิทธิของมนุษย์ : สิทธิ เสรีภาพที่นักหนังสือพิมพ์และประชาชนทั่วไปพึงรู้". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม) :

๑-๖.

๑๓๗ วิจารณ์ โฆษณานันท์. กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก...๒๔๗๕ ถึงปัจจุบัน. หน้า ๓๒.

๑๓๘ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. ใน "สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย". สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๕. อ้างจาก Report of the Secretary-General of UN on the draft Covenant., U.N. A/2929., July 1, 1955 Ch. VI para. 3.

๑๓๙ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๓.

๑๔๐ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๒. อ้างจาก Walter C. Reckless. The Crime Problem. 4 ed. pp. 82-83.

๑๔๑ บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ. "สิทธิของจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย". ใน สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๒๔.

๑๔๒ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๓-๒๑๔.

๑๔๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐. มาตรา ๓๔ ประกอบ.

๑๔๔ อ้นนาร์ อาเร็นต์. "อิสรภาพกับการปฏิวัติ" ใน อิสรภาพ. (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน นักปฏิวัติ). แปลโดย น. ชญานุตม์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๔.

๑๔๕ ฎรายละเอียดเพิ่มเติมใน "กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง" ภาค ๓ ข้อ ๑๒ (๑) (๒) (๓) (๔). และดู รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๓๖ ประกอบ.

๑๔๖ ปริตตา เจลิเมเฝ้า. (ตัดตอนแปลและเรียบเรียง). "สิทธิมนุษยชน : ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๔๑-๔๒.

๑๔๗ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง ภาค ๓ ข้อ ๒๓ (๒)

๑๔๘ วินนี่ แมนเดลล่า. แอฟริกาศตวรรษที่ ๒๐... แผ่นดินทาส. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นรินทร์, ม.ป.พ.), หน้า ๒๕๒.

๑๔๙ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง ภาค ๓ ข้อ ๑๘ (๑) (๒) (๓) (๔).

๓๐ จอห์น สจ๊วต มิลล์. "ว่าด้วยเสรีภาพ" ใน อีสรภาพ. (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน นักปฏิวัติ). แปลโดย น. ชญานุตม์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๓), หน้า ๑๓๑.

๓๑ ทองใบ ทองเปาต์. "สิทธิของมนุษย์ : สิทธิเสรีภาพที่นักหนังสือพิมพ์และประชาชนทั่วไปพึงรู้". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม) : ๓-๔. และดู ปรีดา เฉลิมเผ่า. "สิทธิมนุษยชน : ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน- ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๔๔.

๓๒ ดู กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง ภาค ๓ ข้อ ๒๑.

๓๓ ดู กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง ภาค ๓ ข้อ ๒๕ (ก) (ข) (ค).

๓๔ ดู กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ, สังคม และวัฒนธรรม ภาค ๓ ข้อ ๖, ๗ และ ๘.

๓๕ ดู กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ, สังคม และวัฒนธรรม ภาค ๓ ข้อ ๑๓, และดู ปรีดา เฉลิมเผ่า. "สิทธิมนุษยชน : ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๔๗. และดู ทองใบ ทองเปาต์. "สิทธิของมนุษย์ : สิทธิ เสรีภาพที่นักหนังสือพิมพ์และประชาชนทั่วไปพึงรู้". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม) : ๓.

๓๖ วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์. "กบฏสันติภาพ". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๔, ๒ (มิถุนายน ๒๕๒๘) : ๘. อ้างจาก มาลัย ชูพินิจ. "ระหว่างสัปดาห์". พิมพ์ไทย. (๖ พฤษภาคม ๒๕๔๔) : ๒.

๓๗ ดู ชมรมบาลีธรรมพงษ์. พุทธวิธีอหิงสา [Non-violence]. (กรุงเทพฯ : ชมรมบาลีธรรมพงษ์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๙.

๓๘ ดู อนันตชัย เอกะ. "รถไฟสายสันติภาพ". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๒๖, ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๓๗) : ๕๑.

๓๙ ดู ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๒๕(๒). ในภาคผนวกประกอบ.

๔๐ ดู อำนวย ยัสโยธา. "สิทธิเด็กและสตรี : ความแตกต่างกันทางด้านกายภาพหมายถึงความไม่เท่าเทียมกันทางด้านสิทธิมนุษยชนด้วย ใช่หรือไม่?". ใน ปัญหาจริยศาสตร์เชิงวิพากษ์. (สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑), หน้า ๗๑-๑๐๗.

๔๑ ดู สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน Human Rights LA 253(S). หน้า ๒๖.

๔๒ ดู เรื่องเดียวกัน.

๔๓ ดู ทองใบ ทองเปาต์. "บางส่วนของกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน". วารสารห้องสมุด. ๒๙, ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๒๘) : ๒๓-๒๗.

๔๔ ดู สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน Human Rights LA 253(S). หน้า ๑๔.

๔๕ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔-๑๕.

๔๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. นโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. หน้า ๑. อ้างถึงใน มาลี พฤกษ์พงศาวลี. ใน "สถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของเยาวชนในประเทศไทย". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๖๔.

๔๗ดู สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน Human Rights LA 253(S). หน้า ๓๐.

๔๘สมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย. กฎหมายเพื่อคนพิการ. (กรุงเทพฯ : ซี.พี.วาย. ซัพพลาย, ม.ป.พ.), หน้า ๑๙.

๔๙ดู สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน Human Rights LA 253(S). หน้า ๑๔.

๕๐ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๑.

๕๑ดู เรื่องเดียวกัน.

๕๒ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๑-๓๓.

๕๓ดู อำนวย ยัสโยธา. "สิทธิเด็กและสตรี : ความแตกต่างกันทางด้านกายภาพหมายถึงความไม่เท่าเทียมกันทางด้านสิทธิมนุษยชนด้วย ใช่หรือไม่?" ใน ปัญหาจริยศาสตร์เชิงวิพากษ์. (สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑), หน้า ๗๑-๑๐๗.

๕๔วีระ โลจายะ. "สัญชาติ" ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน่วยที่ ๕. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๘), หน้า ๓๙๕. อ้างถึงคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ. (International Court of Justice) in Paul Lerebourse Pigeonlere et Yvon Loussouarn. Droit International prive. Dalloz, Paris, p. 15.

๕๕วีระ โลจายะ. ใน เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๑๔-๔๑๕.

๕๖ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๙๗-๔๑๑.

๕๗ดู สุदारันต์ ศุภพิพัฒน์ และมาลี พฤษพงษ์สวัสดิ์. การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน และสตรีกับกฎหมาย. (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

๕๘ดู ไพฑูรย์ ดัสเช. การแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน [เอกสารทางวิชาการ หมายเลข ๔๓]. (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๕๔-๕๕.

๕๙ดู วินนี่ แมนเดล่า. แอฟริกาใต้ศตวรรษที่ ๒๐... แผ่นดินทาส. หน้า ๒๐.

๖๐ดู ไพฑูรย์ ดัสเช. การแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน. หน้า ๓.

๖๑เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑. อ้างจาก E. A. Boateng. A Political Geography of Africa. p. 168.

๖๒ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๕-๑๖.

๖๓เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕-๖. อ้างจาก E. A. Boateng. A Political Geography of Africa. p. 195.

๖๔ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕. อ้างจากคำกล่าวของ ครูเกอร์ (Kruger)

๖๕ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๙ และ ๔๓.

๖๖ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒.

๖๗ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๓.

๖๘ดู วินนี่ แมนเดล่า. แอฟริกาใต้ศตวรรษที่ ๒๐... แผ่นดินทาส. หน้า ๑๕๗.

๖๙ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๕๕.

๗๐ดู กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๑๑๙-๑๒๒.

๗๑ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๕.

๗๒๓ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

๗๒๔ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๙.

๗๒๕ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๗๒๖ ดวงเดือน ศาสตราจารย์. อ้างถึงงานนิพนธ์ของ แสง ศรีเมฆารัตน์. ใน "การลงโทษเด็กเป็นการลดหรือเพิ่มปัญหา". แนว. ๑๙, ๙๗ (กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๒๘) : ๓๐.

๗๒๗ ตุ่ม คลองตัน. (นามแฝง). "กลุ่มสิทธิมนุษยชนให้ช่วยสตรี". สตรีสาร. ๔๗, ๕๑ (มีนาคม ๒๕๓๘) : ๔๔. และดู จรรยา เศรษฐบุตร. "ทิศทางกรวางแผนครอบครัวในประเทศไทย". ประชากรและการพัฒนา. ๑๕, ๒ (ธันวาคม ๒๕๓๗-มกราคม ๒๕๓๘) : ๔-๕.

๗๒๘ "หญิงม่ายในเคนยาถูกตีค่าเป็นเพียงมรดกที่สืบทอดจากพี่ถึงน้อง". มติชนรายวัน. (๑๗ กรกฎาคม-๑๘ สิงหาคม ๒๕๓๙) : ๒๕.

๗๒๙ เดือนเพ็ญ คังชะฤกษ์. "เกิดตก...เรื่องผู้หญิงจากการประชุมสตรีโลก". พัฒนาชุมชน. ๓๔, ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๓๘) : ๑๙.

๗๓๐ "สตรีปริทัศน์". สตรีสาร. ๔๘, ๑๙ (กรกฎาคม ๒๕๓๘) : ๑๕.

๗๓๑ "สตรีปริทัศน์". สตรีสาร. ๔๘, ๑๑ (พฤษภาคม ๒๕๓๘) : ๑๕.

๗๓๒ ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. "เปิดหน้าต่างโลก บทบาทสตรีโลกที่ปักกิ่ง". เติลนิวิสัย. (๔ กันยายน ๒๕๓๘) : ๒.

๗๓๓ ทิพย์วรรณ นพวงศ์ ณ ออยุธยา. "สถานการณ์สตรีและคุณภาพประชากร". ประชากรศึกษา. ๑๕, ๒ (ธันวาคม ๒๕๓๒) : ๗๓-๙๖.

๗๓๔ น้ำดอกไม้. (นามแฝง). "แลหลังผู้หญิงไทยก่อนไปสู่สังคมนิกส์". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๓๕, ๑๖ (กันยายน ๒๕๓๑) : ๓๘-๓๙.

๗๓๕ กฤตยา อาชวนิจกุล และสุพร เกิดสว่าง. "เส้นทางนรก ! ขบวนการค้าโสเภณีข้ามชาติ". สรุปรายงานการวิจัย เรื่อง "ขบวนการนำเข้าแรงงานหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านมาค้าประเวณีในไทย". ใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๔๓, ๓๗ (๙-๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐) : ๘.

บทที่ ๔

กระบวนทัศน์เกี่ยวกับ
สิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา

ตอนที่ ๑

หลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

๑๑ ดู พระราชวรมุนี. พุทธศาสนากับสังคมไทย. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖๓-๑๖๖. และดู เสฐียร พันธงชัย. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๒๔), หน้า ๕๓-๖๕.

๑๒ ดู พระราชวรมุนี. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๖-๑๖๘. และดู เสฐียร พันธงชัย. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๓-๖๕.

๑๓ ดู พระราชวรมุนี. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๘. และดู เสฐียร พันธงชัย. เรื่องเดียวกัน.

๑๔ ดู มุสิกราช อนันท์. วรรณะจินตล. แปลจาก Untouchable. โดย กิติมา อมรทัต. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กอไม้, ๒๕๒๕), หน้า ๑๓๒.

๑๕ ดู พระราชวรมุนี. พุทธศาสนากับสังคมไทย. หน้า ๑๖๓-๑๖๔, ๑๖๘.

๑๖ ดู เสฐียร พันธงชัย. ศาสนาเปรียบเทียบ. หน้า ๖๓-๖๕.

๑๗ ดู พระราชวรมุนี. พุทธศาสนากับสังคมไทย. หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

๑๘ ไตร. ๑๑/๕๑/๖๒ และดู อัสสลายนสูตร. ในไตร. ๑๓/๖๑๖/๔๒๓-๔๒๔ ประกอบ.

๑๙ ไตร. ๑๒/๔๕๒/๓๔๒.

๑๐๑ ดู หลักคำสอนโดยตรงในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๑/๕๖-๗๒/๖๕-๗๕. ในที่นี้เพื่อที่จะช่วยให้ อ่านเข้าใจง่ายขึ้น จึงได้นำเสนอสำนวนแปลของ พินูร มลิวาลัย. หลักธรรมสำหรับการปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๘), หน้า ๒-๘.

๑๐๒ ดู หลักคำสอนโดยตรงในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๑/๖๔-๗๑/๗๒-๗๔. ในที่นี้เพื่อที่จะช่วยให้ เข้าใจได้ง่ายขึ้น จึงนำเสนอสำนวนแปลของ พระวิสุทธโสภาณ (จ่านงค์ ชุตินธโร). "การเริ่มต้นและความ ผันแปรของโลก". ใน อริยธรรม. เล่ม ๕. (เชียงใหม่ : กลุ่มศรัทธาธรรมเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕-๑๖.

๑๐๓ ดู ไตร. ๑๓/๗๐๗/๔๘๔-๔๙๐ และ ไตร. ๒๕/๓๘๑/๓๓๗.

๑๐๔ ไตร. ๒๒/๓๓๔/๓๖๘.

๑๐๕ ไตร. ๑๔/๕๘๑/๒๘๗.

๑๐๖ ไตร. ๒๒/๕๗/๖๒-๖๓.

๑๐๗ ไตร. ๑๕/๙๐๓/๒๗๔.

๑๐๘ ไตร. ๑๔/๕๗๙-๕๙๗/๒๘๗-๒๙๒.

๑๘๘ ดู หลักคำสอนโดยตรงในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๓/๗๐๗/๔๘๔-๔๘๕. และเล่ม ๒๕/๓๘๒/๓๓๘. ในที่นี้เพื่อที่จะช่วยให้ท่านเข้าใจง่ายขึ้น จึงได้นำเสนอสำนวนแปลของ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕๘.

๑๘๙ ดู หลักคำสอนโดยตรงในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๓/๗๐๗/๔๘๔-๔๘๕. และเล่ม ๒๕/๓๘๒/๓๓๘. ในที่นี้เพื่อที่จะช่วยให้ท่านเข้าใจง่ายขึ้น จึงได้นำเสนอสำนวนแปลของพระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๖-๒๑๗.

๒๐๐ ดู หลักคำสอนโดยตรงในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๓/๖๖๔/๔๖๒. ในที่นี้เพื่อที่จะช่วยให้ท่านเข้าใจง่ายขึ้น จึงได้นำเสนอสำนวนแปลจาก เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๗.

๒๐๑ ดู หลักคำสอนโดยตรงในพระไตรปิฎก เล่ม ๒๕/๓๐๖/๒๗๒ ในที่นี้เพื่อที่จะช่วยให้ท่านเข้าใจง่ายขึ้น จึงได้นำเสนอสำนวนแปลจาก เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๗.

๒๐๒ ดู พระธรรมปิฎก (ประยูรย์ ปยุตโต). กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๕-๕๗.

๒๐๓ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๙-๒๓.

๒๐๔ ดู พินิติ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. หน้า ๑๓. (ดู เชิงอรรถที่ ๑๑ บทที่ ๒ ประกอบ).

๒๐๕ ดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๑๕-๒๒.

๒๐๖ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๗-๗๐/๒๘.

๒๐๗ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๘.

๒๐๘ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๗๘-๒๗๙ และดู ไตร. ๓๑/๗๐๖/๖๑๐ ประกอบ.

๒๐๙ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๗๗ และดู ไตร. ๙/๕๐/๓๕-๓๗, ไตร. ๓๕/๙๙๐/๔๖๕-๔๖๖, ไตร. ๒๓/๒๓๗/๓๓๒-๓๓๕, ไตร. ๒๓/๒๕๑/๓๖๔, ไตร. ๒๓/๒๕๕/๓๖๕-๓๖๖.

๒๑๐ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๗๘ และดู ไตร. ๓๑/๗๐๖/๓๔๓, ไตร. ๓๑/๖๕/๑๘-๑๙, ไตร. ๓๑/๗๐๔/๓๔๒-๓๔๓.

๒๑๑ ดู ไตร. ๒๕/๒๗๗/๒๓๗-๒๓๘. และดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒/๒๕๓๓. พิมพ์รวมเล่มเดียวจบ. (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๕๑-๕๒.

๒๑๒ ดู พุทธทาสภิกขุ. แก่นพุทธศาสนา. (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ม.ป.พ.), หน้า ๓๔.

๒๑๓ ดู ไตร. ๔/๙/๑๑.

๒๑๔ ดู ไตร. ๔/๓๔-๔๓/๓๗-๔๒.

๒๑๕ ดู ไตร. ๗/๖๒๔/๒๕๔.

๒๑๖ ดู ไตร. ๑๐/๑๔๑/๑๒๓.

๒๑๗ ดู ไตร. ๑/๕๓๘-๕๓๙/๖๖๖.

๒๑๘ ดู คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เสียงเชียง. อนุพุทธประวัติ ๘๐ ฉบับมาตรฐาน. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๙-๒๓๓.

๒๑๙ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๑-๑๖๓.

๔๐กรรมาธิการ. ประวัติพระภิกษุณี. (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๐), หน้า ๓๙-๔๒.

๔๑เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๑-๕๕.

๔๒พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๔๖.

๔๓ดู เสฐียรพงษ์ วรรณปก. "รื้อร่ม ร่มเยศ". ใน มติชนรายวัน. (๙ ตุลาคม ๒๕๓๗) : ๘. และดู ไตร. ๒๕/๔๗-๕๐/๕๗-๖๐ ประกอบ.

๔๔ไตร. ๑๗/๒๑๖/๑๑๗.

๔๕ไตร. ๑๑/๔๙/๕๗, ไตร. ๑๗/๘๗/๔๒.

๔๖ไตร. ๒๕/๓๐/๓๖.

๔๗ไตร. ๑๐/๑๔๑/๑๒๓.

๔๘ไตร. ๑๕/๕๕๔/๑๖๗.

๔๙ไตร. ๑๙/๑๖๖๕/๔๑๙, ไตร. ๑๙/๑๖๗๙/๔๒๒, ไตร. ๑๙/๑๖๘๕/๔๒๓.

๕๐ดู วศิณ อินทสระ. หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา. (กรุงเทพฯ : สภาการศึกษา มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๙-๑๑.

๕๑ดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๗ [ซ้ำ]. (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๒๕-๓๒๗.

๕๒ไตร. ๑๙/๑๖๖๕/๔๑๙, ไตร. ๑๙/๑๖๘๐/๔๒๒, ไตร. ๑๙/๑๖๘๕/๔๒๓.

๕๓ไตร. ๒๙/๒๒/๑๔, ไตร. ๒๙/๗๒๘/๓๔๔, ไตร. ๒๙/๙๑๑/๔๕๒-๔๕๓, ไตร. ๓๐/๖๙๒/๒๗๔.

๕๔ไตร. ๒๐/๕๐๙/๑๙๓.

๕๕ดู กาญจนา แก้วเทพ. "แนวคิดมนุษยนิยมเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๑๖๕.

๕๖ดู ปฐมพงศ์ นฤพฤตพงศ์. "อหิงสากับสันติภาพโลก". วารสารรามคำแหง. ๑๑, ๑ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๒๙) : ๔-๕.

๕๗ไตร. ๑๒/๓๒๖/๒๒๙-๒๓๑, ไตร. ๑๘/๓๗๐/๒๒๒-๒๒๓, ไตร. ๑๘/๖๗๔-๗๕๑/๓๖๒-๓๗๓, ไตร. ๒๑/๒๕๕/๒๓๓, ไตร. ๒๕/๑๖๐/๑๔๔. และดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). ความสำคัญของพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕.

๕๘ไตร. ๒๑/๓๖/๓๗-๓๙, ไตร. ๒๕/๓๗๑/๓๒๖-๓๒๘, ไตร. ๒๕/๔๑๓/๓๖๕-๓๖๖, ไตร. ๒๕/๓๖/๔๖-๔๙.

๕๙พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๒๔๖-๒๔๗.

๖๐ดู กรรมาธิการ. ประวัติพระสาวก เล่ม ๑. (กรุงเทพฯ : กรรมาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐๐.

๖๑ ดู พุทธทาสภิกขุ. ธรรมบรรยายต่อทางสุนัชรระดับมหาวิทยาลัย เล่ม ๑. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิธรรมทานปริวรรตน์), หน้า ๒๗๕ และดู ไตร. ๒๖/๓๘๕/๓๑๙-๓๒๑ ประกอบ.

๖๒ ไตร. ๗/๔๖๒/๑๘๕, ไตร. ๒๕/๑๑๗/๑๕๘.

๖๓ ไตร. ๒๐/๕๐๕/๑๗๙-๑๘๐.

๖๔ ไตร. ๑๕/๗๔๔-๗๔๕/๒๓๑-๒๓๒.

๖๕ ดู บทกษณีย์ ใน ไตร. ๑/๕๕๐-๕๖๓/๖๗๕-๖๘๖.

๖๖ ไตร. ๒/๖๓๙/๕๔๒.

๖๗ ไตร. ๒๕/๖๓/๗๑. และดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). ความสำคัญของพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติ. หน้า ๓๖.

๖๘ สุชีพ ปุญญาภภาพ. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔/๒๕๒๒. (กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, ๒๕๒๒), หน้า ๘๑.

๖๙ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๐๑-๑๑๑.

๗๐ ดู พาลบัณฑิตสูตร และ เทวทูตสูตร ใน ไตร. ๑๔/๔๖๗-๕๐๓/๒๔๐-๒๕๔, ไตร. ๑๔/๕๐๔-๕๒๕/๒๕๕-๒๖๔, ไตร. ๑๒/๕๖๕/๔๒๘, ไตร. ๒๑/๑๒๓/๑๒๕-๑๒๗.

๗๑ ดู สุกสูต (จุฬกัมมวิภังคสูตร) ใน ไตร. ๑๔/๕๗๙-๕๙๗/๒๘๗-๒๙๒.

๗๒ ไตร. ๑๖/๔๕๑-๔๕๕/๑๘๗-๑๘๙.

๗๓ ไตร. ๑๕/๒๘/๘.

๗๔ ไตร. ๑๕/๒๘/๘.

๗๕ ไตร. ๒๕/๑๑๐/๑๐๓ และ ไตร. ๑๕/๓๔๘/๙๕.

๗๖ ดู คณะศิษยานุศิษย์. พุทธวิธีทรงฝึกเวไนยชน. (กรุงเทพฯ : พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานวันคล้ายวันเกิดและสมโภชสุพรรณบัฏสมเด็จพระวันรัต [เจ้า] สฐิตมมเถร]. วัดโสมนัสวิหาร. ๒๐ กุมภาพันธ์, ๒๕๒๑), หน้า ๑๑๔.

๗๗ ดู เรื่องเดียวกัน.

๗๘ ไตร. ๑๕/๓๓๖/๙๑.

๗๙ ไตร. ๑๕/๓๓๔/๙๐.

๘๐ ไตร. ๑๙/๗๕๘-๗๖๒/๑๘๕-๑๘๖ ในที่นี้ นำเสนอสำนวนแปลของ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๘๐๘.

๘๑ ไตร. ๒๕/๒๗/๓๑.

๘๒ ดู ศูนย์ส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย. พุทธศาสนสุภาษิต. ฉบับภาษาบาลี-ไทย-อังกฤษ. (กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๒), หน้า ๒๘.

๘๓ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๘.

๘๔ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๐.

๘๕ ดู เรื่องเดียวกัน.

๘๖ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๕.

๘๗ ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๖.

๘๘ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๘.

๘๙ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๔.

๙๐ดู พระศรีวิสุทธิกวี. การพัฒนาจิต. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพฯ : สภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

๙๑ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๒-๑๖๖.

๙๒ไตร. ๒๕/๑๐/๙-๑๐

๙๓ไตร. ๒๔/๒๒๒/๓๑๖ ดู พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). ทำอย่างไรจะหายโกรธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒๖. (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ), หน้า ๒๑-๒๒ ประกอบ.

๙๔พุทธทาส อินทปัญโญ. บัตรอวยพร ส.ค.ส. โมกขพลาราม, ชัยยา. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๓๑.

๙๕ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๒๒๕.

๙๖ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๒๕.

๙๗ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๒๖.

๙๘ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘๔ ประกอบ.

๙๙ดู พระราชวรมณี (ประยูรท์ ปยุตโต). คำนิยมแบบพุทธ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, ๒๕๒๗), หน้า ๖๔.

๑๐๐ไตร. ๗/๓๒๙/๙๖.

๑๐๑ดู พ.อ. ปิ่น มุกกันต์. บทบาทพระบรมครู. (กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๐๗), หน้า ๔๐๘-๔๑๖ ประกอบ.

๑๐๒ดู กรมวิชาการ. ประวัติอุบาสิกา. (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕.

๑๐๓ไตร. ๒/๓๐๕/๓๐๘

๑๐๔ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๗๘.

๑๐๕ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. "พระพุทธศาสนาและฐานะของผู้หญิง". วารสารธรรมศาสตร์.

๑๒, ๑ (มีนาคม ๒๕๒๖) : ๑๕๙.

๑๐๖ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๗๘.

๑๐๗ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๗-๗๙.

๑๐๘ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. มาตสตรีนพระพุทธศาสนา. (กรุงเทพฯ : บริษัทสามัคคีสาส์น, ๒๕๒๘), หน้า ๗๓. อ้างจาก Cullavagga X; SBB XX, p. 358.

๑๐๙เรื่องเดียวกัน. อ้างจาก Cf, Gurudhamma SBB, Xiii, p. 158.

๑๑๐ดู กรมวิชาการ. ประวัติพระพุทธสาวก เล่ม ๑. (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐๒.

๑๑๑ดู สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๒๑๒-๒๑๔.

๑๑๒ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๔-๒๑๖.

๑๑๓ดู สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔.
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๑๘๕-๑๘๘.

๑๑๔ดู สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. หน้า ๑๑-๑๒.

๑๑๕ไตร. ๖/๖๖๙-๖๗๘/๓๐๙-๓๑๔.

๑๑๖ไตร. ๖/๖๗๕/๓๑๒-๓๑๓.

๑๑๗ไตร. ๖/๖๘๐/๓๑๕-๓๑๘.

๑๑๘ไตร. ๑๐/๖๘/๖๖-๖๗.

บทที่ ๕

กระบวนทัศน์เกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา

ตอนที่ ๒

หลักวินัย เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

๑พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

๒ไตร. ๑๙/๑๔๕๘-๑๔๖๕/๓๕๕-๓๕๖. และดู พระเทพเวที(ประยูรย์ ปยุตโต). เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๗๐-๗๗๑ ประกอบ.

๓ไตร. ๒๒/๑๗๘/๑๘๘. และดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๗๑.

๔ดู ประชา หุตานุวัตร. พุทธศาสนากับความยุติธรรมทางสังคม. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๓), หน้า ๗-๘ ประกอบ.

๕ไตร. ๑๑/๑๗๒-๒๐๖/๑๓๘-๑๔๗. และดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๗๗๔-๗๗๘ ประกอบ.

๖ดู เฉลิมเกียรติ ฝวนวล. ปรัชญาสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีในสังคมไทย. หน้า ๒๙.

๗ไตร. ๒๒/๔๑/๔๐-๔๑. และดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๗๘๗ ประกอบ.

๘สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๑๒๐.

๙ดู พิฑูร มลิวัลย์. หลักธรรมสำหรับการปกครอง. หน้า ๑๑๓.

๑๐ไตร. ๑๐/๒๑๑/๑๖๙, ไตร. ๑๐/๓๑๐/๒๔๔, ไตร. ๒๐/๑๓๙/๒๒. และดู พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๔๓๕ และ ๔๕๓ ประกอบ.

๑๑ดู พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). ทาน ศีล ภาวนา. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ม.ป.พ.), หน้า ๓๔-๓๕.

๑๒ดู ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. ทศพิชราชธรรม. (กรุงเทพฯ : บริษัทต้นอ้อจำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๕๒.

๑๓ไตร. ๒๘/๒๔๐/๒๓๖.

๑๔พนัส ทัศนียานนท์. "สิทธิมนุษยชน : วิวัฒนาการในกฎหมายไทย". วารสารธรรมศาสตร์.

๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๓๑.

๑๕จำนงค์ ทองประเสริฐ (ผู้แปล). บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม ๑. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๒), หน้า ๒๕๗.

๑๖ดู พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). คู่มือดำเนินชีวิต. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๐), หน้า ๒๑-๒๒.

๑๗ไตร. ๑๑/๔๒-๔๕/๕๑-๕๔. (ย่อสำนวน).

๑๘ไตร. ๙/๒๐๕-๒๐๖/๑๕๐-๑๕๒. และดู พิชุร มลิวัลย์. หลักธรรมสำหรับการปกครอง.

หน้า ๓๓-๓๔ ประกอบ.

๑๙ดู พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. หน้า ๑๖๘-๑๖๙.

๒๐ไตร. ๑๐/๖๘/๖๖-๖๗.

๒๑ดู ปรีชา ช้างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๐.

๒๒ดู อำนวย ยัสโยธา. กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ : การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. (สงขลา : วิทยาลัยครูสงขลา, ๒๕๓๑), หน้า ๓๑-๓๓.

๒๓ไตร. ๑/๒๐/๒๕-๒๗.

๒๔ไตร. ๒๐/๔๓๖/๙๒. และดูพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๔๓๖ ประกอบ.

๒๕พระภิกษุปาสาทิโก. แนวบรรยายอนาคาริกวินัย เล่ม ๑. (กรุงเทพฯ : อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๘๗.

๒๖ไตร. ๑/๑๐-๗๘/๑๕-๒๓๖.

๒๗หม่อมเจ้าพระสถาพรพิริยพรต(ผู้แปล). ดันบัญญัติ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, ๒๕๒๕), หน้า ๓๓.

๒๘ไตร. ๑/๒๓๐/๓๓๓.

๒๙ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการลงโทษขั้นสังฆาทิเสส ใน อำนวย ยัสโยธา. กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ : การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. หน้า ๑๑๐-๑๑๒.

๓๐ดู สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. หน้า ๑๑-๑๒.

๓๑ดู ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. "พระพุทธศาสนาและฐานะของผู้หญิง". วารสารธรรมศาสตร์ ๑๒, ๑ (มีนาคม ๒๕๒๖) : ๑๕๔-๑๖๐. และฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. "ภาพสะท้อนของภิกษุณีสงฆ์" วารสารธรรมศาสตร์. ๑๓, ๒ (มิถุนายน ๒๕๒๗) : ๑๔๒-๑๕๔ ประกอบ.

๓๒ดู ขุททกนิกาย ชาตก ไตร. ๒๗/๑๑๔๑-๑๑๔๒/๒๒๖.

- ๓๓ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๑๒๑.
- ๓๔ดู ขุททกนิกาย ชาดก ไตร. ๒๗/๖๑/๒๒.
- ๓๕ดู ขุททกนิกาย ชาดก ไตร. ๒๗/๒๓๕/๗๑.
- ๓๖ดู บทวิเคราะห์ของ สมภาร พรหมทา. "สตรีในทัศนะของพุทธศาสนา". พุทธศาสนศึกษา. ๑, ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๓๗) : ๓๘-๔๓ ประกอบ.
- ๓๗ดู อังคตตรนิกาย ไตร. ๒๑/๘๐/๘๑-๘๒. และดูบทวิเคราะห์ของ สมภาร พรหมทา. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๓-๕๑ ประกอบ.
- ๓๘ดู สมภาร พรหมทา. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๕-๔๖.
- ๓๙ดู ไตร. ๗/๕๑๓-๕๑๖/๒๐๖-๒๐๙. และดู สมภาร พรหมทา. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๗.
- ๔๐ดู ไตร. ๗/๕๑๕/๒๐๘.
- ๔๑ดู พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต). คำนิยมแบบพุทธ. หน้า ๖๓.
- ๔๒ดู กรมวิชาการ. ประวัติพระภิกษุณี. หน้า ๑๐.
- ๔๓ดู ไตร. ๒๗/๕๑๖/๒๐๘-๒๐๙.
- ๔๔ดู ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. มาตสตรีนในพระพุทธานุภาพ. หน้า ๓๙-๔๐.
- ๔๕ดู กรมวิชาการ. ประวัติพระภิกษุณี. หน้า ๕๕-๕๙.
- ๔๖ดู ไตร. ๒๒/๗๙/๙๑-๙๓, ไตร. ๒๒/๘๐/๙๓-๙๕. และดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๗๘/๑๔, ๗๐๖-๗๐๘.
- ๔๗ดู ไตร. ๒๒/๗๙/๙๑-๙๓, ไตร. ๒๒/๘๐/๙๓-๙๕. และดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๘/๑๔, ๗๐๖-๗๐๘.
- ๔๘ดู เสฐียร พันธงศรี. ศาสนาเปรียบเทียบ. หน้า ๑๔๗.
- ๔๙ดู พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. หน้า ๒๘๓.
- ๕๐ดู คณะศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพุทธทาสภิกขุ. อินเดียน้อย. (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๙), หน้า ๓๖๐.
- ๕๑ Horner, Woman Under Primitive Buddhism, p. 312. อ้างถึงใน ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. "พระพุทธานุภาพและฐานะของผู้หญิง". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๒, ๑ (มีนาคม ๒๕๒๖) : ๑๕๘-๑๕๙.
- ๕๒ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๒๒๒.
- ๕๓ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๒๒-๒๒๓.
- ๕๔ดู พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๗๗๖, ๗๙๐.
- ๕๕ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๑๘๔-๑๘๕.
- ๕๖ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘๕-๑๘๖.
- ๕๗ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘๖-๑๘๘.
- ๕๘ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘๖-๑๘๗.
- ๕๙ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘๖.
- ๖๐ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๙๒-๒๑๐ ประกอบ.
- ๖๑ดู พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. หน้า ๓๓๓.

๖๒ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๒๒๔.

๖๓ดู ประธาน วัฒนาวณิชย์. "อาชญากรรมในสังคม". ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมาย
อาญา ๑. หน้า ๒๕.

๖๔ไตร. ๑/๘/๑๑.

๖๕ดู อำนวย ยัสโยธา. กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ : การ
ศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. หน้า ๖๙.

๖๖ไตร. ๑/๑๗-๒๐/๒๓-๓๐.

๖๗หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญา ภาค ๑. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๖๐.

๖๘ไตร. ๒/๗๓๙-๗๔๐/๖๑๕-๖๑๗. และดู สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโร-
รส. วินัยมุข เล่ม ๑. หน้า ๑๒-๑๓.

๖๙ไตร. ๒/๖๓๑/๕๓๘.

๗๐สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. หน้า ๒๗๐.

๗๑ไตร. ๒๒/๓๓๔/๔๖๓.

๗๒สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. หน้า ๒๓๖.

๗๓ไตร. ๒/๖๓๓/๕๓๙.

๗๔สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. หน้า ๓๐.

๗๕ไตร. ๑/๑๖-๒๒/๑๔-๓๐.

๗๖สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๓. หน้า ๑๓๘-๑๓๙.

๗๗ไตร. ๗/๔๙๙/๑๙๗-๑๙๘.

๗๘ไตร. ๖/๖๗๕/๓๗๒-๓๗๓.

๗๙ไตร. ๘/๑๐๘๓/๓๗๒.

๘๐ไตร. ๘/๑๐๘๓/๓๗๑-๓๗๒.

๘๑ไตร. ๗/๕๑๑/๒๐๓.

๘๒สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๓. หน้า ๑๕๓.

๘๓ไตร. ๖/๖๘๐/๓๑๕.

๘๔สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๑. หน้า ๒๑๔-๒๑๖.

๘๕สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๓. หน้า ๑๕๔.

๘๖ไตร. ๒/๖๓๙/๕๔๓.

๘๗ไตร. ๒/๖๔๒/๕๔๓.

๘๘ไตร. ๖/๓/๓, ๖/๓/๓-๔, ๖/๔๓/๑๖, ๖/๔๔/๑๗, ๖/๘๔-๘๗/๒๙-๓๕, ๖/๘๘/

๓๕-๓๖, ๖/๑๓๔/๕๔-๕๕, ๖/๑๗๕/๖๙ และ ไตร. ๖/๒๘๗/๑๑๑.

๘๙พระราชวรณีย์. พุทธศาสนากับสังคมไทย. (กรุงเทพฯ : มุลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๖), หน้า
๒๗.

๙๐ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑-๗๑ ประกอบ.

๙๑ดู คณะศึกษานาติษย์วันล้ออายุท่านพุทธทาสภิกขุ. อินเตียน้อย. หน้า ๑๗๓.

๙๒ดู มุลกรัราช อนันท์. วรรณะจันทาล. แปลโดย กิติมา อมรทัต. หน้า ๙๐. และหน้าอื่นๆอีกหลายหน้า.

๙๓ดู พระราชวรมณี. พุทธศาสนากับสังคมไทย. หน้า ๓๐. และดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๗ ประกอบ.

๙๔ดู เรื่องเดียวกัน.

๙๕ดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๗๕๘-๗๕๙.

๙๖ดู สุชีพ ปุญญานุภาพ. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทศาสนา. หน้า ๑๓๙-๑๖๑.

๙๗ดู ๒๕/๒๔/๒๗-๒๙. และดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๙๑๑ ประกอบ.

๙๘ดู ๒๗/๘๗/๒๙. และดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๕.

๙๙ดู ๒๗/๔๙/๑๘. และดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๕.

๑๐๐ดู ๒๐/๕๙๕/๒๘๕-๒๘๖. และดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). เรื่องเดียวกัน.

หน้า ๒๑๕.

๑๐๑ดู ๒๖/๔๖๖/๔๑๖. และดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). เรื่องเดียวกัน.

๑๐๒ดู คณะศึกษานาติษย์วันล้ออายุท่านพุทธทาสภิกขุ. อินเตียน้อย. หน้า ๓๖๐.

๑๐๓ดู จิตรลุมลย์ กบิลสิงห์. "พระพุทศาสนาและฐานะของผู้หญิง". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๒,

๑ (มีนาคม ๒๕๒๖) : ๑๕๙.

๑๐๔ดู พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๕๓๔.

บทที่ ๖

การ ผสาน แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

ระหว่าง

แบบตะวันตกกับแบบพุทธ

๑. เสน่ห์ จามริก. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. หน้า ๑๖.

๒. พระธรรมปิฎก. พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑ (A Buddhist Solution for the Twenty-first Century). พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๕๑.

๓. เสน่ห์ จามริก. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. หน้า ๑๖. อ้างจาก Christmas Humphrey. (edited). 2nd edition. The Wisdom of Buddhism. (London : Curzon Press Ltd., 1979), Introduction p. 21.

๔. ไตร. ๒๓/๑๔๔/๒๒๒.

๕. ไตร. ๒๓/๑๔๔/๒๒๕.

๖. ไตร. ๒๕/๑๑/๑๐. ในที่นี้ใช้สำนวนแปลของ สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. หน้า ๘๓.

๗. ไตร. ๒๕/๒๒/๒๕. และดู พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยายความ. หน้า ๖๓๘ ประกอบ.

๘. ไตร. ๑๒/๑๐๘/๖๐, ไตร. ๒๙/๓๗/๒๙-๓๐, ไตร. ๓๐/๒๑๙/๘๘-๘๙. และดู พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๓๙.

๙. ดู เสน่ห์ จามริก. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. หน้า ๑๔-๑๕.

๑๐. ดู พระราชวรมุนี. พุทธศาสนากับสังคมไทย. หน้า ๔๕-๕๔.

๑๑. ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๖.

๑๒. ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๗.

๑๓. ดู สุรยุทธ์ ศรีวรรกุล. "ธรรมชาติของคามยุดิธรรม". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๑๓๒-๑๓๖. และดู กาญจนา แก้วเทพ. "แนวคิดมนุษยนิยมเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๑๖๒-๑๘๔.

๑๔. ดู พระธรรมปิฎก. พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑ (A Buddhist Solution for the Twenty-first Century). หน้า ๖๑.

๑๕. ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๐-๕๖.

๑๖. ไตร. ๑๑/๒๘๒/๑๙๕, ไตร. ๒๒/๒๕๔/๒๕๐ ไตร. ๓๕/๙๗๘/๔๖๐-๔๖๑. และดู พระธรรมปิฎก. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๗-๕๘.

๑๗. ดู พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ วิฑูญาโณ). ชีวิตนี้ใครลิขิต. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔๘-๒๕๐.

๑๘๘ ดู พระธรรมปิฎก. วินัย เรื่องใหญ่กว่าที่คิด. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙), หน้า ๔๒-๕๑.

๑๘๘ ปรินชา ช่างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. หน้า ๑๒๒-๑๒๕.

๒๐๑ ดู วิทย์ วิศทเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. (กรุงเทพฯ : อักษร-เจริญทัศน์, ๒๕๑๙), หน้า ๑๔-๒๑.

๒๑๑ ดู ไตร. ๑๘/๒๔๕/๑๔๖.

บทที่ ๗

บทสรุป

๑. เสน่ห์ จามริก. พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. หน้า ๕๕. อ้างจาก Joseph M. Kitagawa, "Religion as a Principle of Integration and Cooperation for a Global Community", *International Conference of Scientists and Religious Leaders*, pp. 84-85.

๒. เสน่ห์ จามริก. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖. อ้างจาก Christmas Humphrey, (edited) *The Wisdom of Buddhism*, (London : Curzon Press Ltd., 2nd edition, 1979), Introduction p. 21.

๓. เสน่ห์ จามริก. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๑. อ้างจาก Soedjatmoko, "Development and Freedom", *Ishizaku Memorial Lectures*, 1979.

๔. บรรลือ คงจันทร์. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สิทธิประชาชนทั่วไป. หน้า ๑๓-๑๔.

ภาคผนวก

๑. ดู กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. หน้า ๑๗.

๒. ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๘.

๓. ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๙.

๔. ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑.

๕. ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๓-๒๑๖.

๖. กรมองค์การระหว่างประเทศ. ประมวลความตกลง อนุสัญญาาระหว่างประเทศและหลักสากล เกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี หรือให้การสนับสนุน. (กรุงเทพฯ : กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๒๓), หน้า ๗-๑๓.

๗สมชาย กษิติประดิษฐ์ สิทธิมนุษยชน Human Rights LA 253(s). หน้า ๙๓-๙๖.

๘พิชัยศักดิ์ หรยางกูร. การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศจากสตรี และสตรีกับกฎหมาย. หน้า ๒๘๑-๒๘๘.

๙ดู บรรลือ คงจันทร์. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สิทธิประชาชนทั่วไป. หน้า ๒๒๐- ๒๓๙.

บรรณานุกรม

หนังสือ

ภาษาไทย

- กองทุนโลกทิพย์. ๑๕ พระอรหันต์. ๒ เล่ม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โลกทิพย์, ม.ป.พ.
- การศาสนา, กรม. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๗.
- กุมพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ กรมอัยการ, ๒๕๒๐.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และ คณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๙.
- คณะศึกษานูศิษย์. พุทธวิธีทรงฝึกเวไนยชน. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานคล้ายวันเกิดและสมโภชสุพรรณบัฏสมเด็จพระวันรัต [จับ รุจิธรรมเมธ], วัดโสมนัสวิหาร). กรุงเทพฯ : ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑.
- คณะศึกษานูศิษย์วันล้ออายุท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ. (รวบรวมและเรียบเรียง). อินเดียน้อย. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ ไชยา, ๒๕๓๙.
- คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ. เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ, ม.ป.พ.
- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่. อนุพุทธประวัติ ๘๐ องค์ ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๓๕.
- คณินนิตย์ จันทบุตร. สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๓๒.
- จรัญ โฆษณานันท์. กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพในสังคมไทย เส้นขนานจาก... ๒๕๗๕ ถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม(กศส.), ๒๕๒๘.
- จ่านงค์ ทองประเสริฐ, (ผู้แปล). บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๒.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. มาตสตร์ในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : บริษัทสามัคคีสาส์น, ๒๕๒๘.
- เฉลิมเกียรติ ผิวนวน. ไท - ทาส : การศึกษาปัญหาความหมายของเสรีภาพสำหรับคนสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.
- _____ . ปรัชญาสิทธิมนุษยชน และพัทธกรณีในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๓๐.
- ชมรมบาลีธีรพงษ์. พุทธวิธีอหิงสา(non-violence). กรุงเทพฯ : ชมรมบาลีธีรพงษ์, ๒๕๓๕.
- ทวี ทวีวาร. ประวัติศาสตร์อินเดียสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อรุณยา. ทศพิทธาธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัทต้นอ้อจำกัด, ๒๕๓๕.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙.
- นพนิธิ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๗.

- นพนิตี สุริยะ และ วิสาร พันธนะ. "สิทธิและการกระทำ". ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น หน่วยที่ ๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๑. หน้า ๑๗๒-๒๑๗.
- บรรลือ คงจันทร์, (เรียบเรียง). คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สิทธิประชาชนทั่วไป. กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน [สสส.], ๒๕๓๓.
- ประชา หุดานูวัตร. พุทธศาสนากับความยุติธรรมทางสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๓.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. "อาชญากรรมในสังคม". ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญา ๑. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๕, หน้า ๑-๕๐.
- ประเวศ วะสี. "ศาสนา จริยธรรม กับการพัฒนาสังคมไทย". ใน ศาสนาและจริยธรรมในสังคมไทย, (รวมปาฐกถา). เชียงใหม่ : โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๐, หน้า ๔๙-๘๐.
- ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ. บทบาทพระบรมครู. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๐๗.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖.
- พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาค พันธสัญญาใหม่ ฉบับ ๑๙๗๓. กรุงเทพฯ : สมาคมพระคริสตธรรมไทย, ๑๙๗๓.
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. ๔๕ เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๒.
- _____ . คู่มือดำเนินชีวิต. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๐.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๗ (ซ้ำ). กรุงเทพฯ : มหাজุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : มหাজุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- _____ . พุทธธรรมฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.
- _____ . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๑.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). ทาน ศิล ภาวนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ม.ป.พ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.
- _____ . ทำอย่างไรจะหายโกรธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒๖. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.

_____ . พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕ (จัดปรับต้นแบบ). กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗.

_____ . ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

_____ . วินัย เรื่องที่ใหญ่กว่าที่คิด. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.

_____ . สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.

พระภวนาวีรียคุณ. การทำบุญให้ทานที่สมบูรณ์แบบ. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฌาปนกิจ นางบุญธรรม สุธสุวรรณ ๔ กรกฎาคม ๒๕๓๙). กรุงเทพฯ : ๒๕๓๙.

พระภิกษุปาสาทิโก. แนวบรรยายอนาคาเรียนัย เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๙.

พระราชาวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). ค่านิยมแบบพุทธ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, ๒๕๒๗.

_____ . พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๖.

พระราชาวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). กฎแห่งกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระศรีวิสุทธิกวี. การพัฒนาจิต. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สภาศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

พระสถาพรพิริยพรต, หม่อมเจ้า (ผู้แปล). ต้นบุญญัตติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, ๒๕๒๕.

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ). ชีวิตนี้ใครลิขิต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, ๒๕๓๘.

พิฑูร มลิวัดย์. หลักธรรมสำหรับการปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๘.

พุทธทาสภิกขุ. แก่นพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ม.ป.พ.

_____ . ธรรมบรรยายต่อทางสุนัช ระดับมหาวิทยาลัย เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : มูลนิธิธรรมทาน ปรีวรรตน์ ๒๕๑๖.

_____ . ธัมมิกเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐศาสตร์สังคมของชาวพุทธ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

_____ . หัวข้อธรรมในคำกลอนและบทประพันธ์ของสิริวิลาส กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๙.

_____ . สันติภาพของโลก. กรุงเทพฯ : โครงการพุทธทาสกับสันติภาพของโลก, ๒๕๓๖.

ไพฑูริย์ ดัสเช. การแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับหลวง. เล่ม ๒๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์สรรพอุตสาหกรรม, ๒๕๖๙.

แมนเดล่า, วินนี่. แอฟริกาศตวรรษที่ ๒๐....แผ่นดินทาส. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นรินทร์, ม.ป.พ.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. วินัยมุข. ๓ เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ ๓๔.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

วคิน อินทสระ. หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

วิชาการ, กรม. ประวัติพระภิกษุณี. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๐.

_____ . ประวัติพระสาวก. ๒ เล่ม. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๐.

_____ . ประวัติอุบาสก. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๒.

_____ . ประวัติอุบาสิกา. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๓๑.

วิทย์ วิศทเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น มุ่งเน้นกับปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๙.

_____ . ปรัชญาทั่วไป. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๐.

วิษณุ เครืองาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๓.

วีระ โลจายะ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.

_____ . กฎหมายสิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒.

_____ . "สัญญาชาติ". ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน่วยที่ ๑๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๘, หน้า ๓๘๙-๔๕๐.

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, มูลนิธิเด็ก. (เรียบเรียง). คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิเด็ก. กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.), ม.ป.พ.

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย. พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับภาษาบาลี-ไทย-อังกฤษ.

กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๒.

ส. ศิวลักษณ์. (แปลและเรียบเรียง). ความเข้าใจเรื่องพระเจ้าอโคทและอโคทาวทาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๓๔.

สมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย. กฎหมายเพื่อคนพิการ. กรุงเทพฯ : ซี.พี.วาย ซัพพลาย, ม.ป.พ.

สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน, (เรียบเรียง). สิทธิชาวเขา. กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน(สสส.), ๒๕๓๕.

สมชาย กษิติประดิษฐ์. สิทธิมนุษยชน HUMAN RIGHTS LA 253(S). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔.

สมยศ เชื้อไทย. นิติปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๘.

สำนักงานแถลงข่าวสหประชาชาติ. "๔๐ ปีแห่งการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". ใน เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับสหประชาชาติ. กรุงเทพฯ : สมาคมสหประชาชาติแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๒, หน้า ๔๕-๖๐.

สุขุม นวลสกุล และบรรพต วีระสัย. ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง และพุทธศาสนากับความคิดเชิงการเมือง Political Theories. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔/๒๕๒๒. กรุงเทพฯ :
เกษมบรรณกิจ, ๒๕๒๒.

_____ . พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน (พิมพ์รวมเล่มเดี่ยวจบ). พิมพ์ครั้งที่ ๑๒/๒๕๓๓.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ และเสน่ห์ จามริก. "ศาสนากับสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย". ใน ศาสนาและจริย-
ธรรมในสังคมไทย(รวมปาฐกถา). เชียงใหม่ : โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ ๒๕๓๐, หน้า ๑๐๕-๑๔๐.

เสน่ห์ จามริก. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสิทธิเสรีภาพของ
ประชาชน, ๒๕๓๑.

_____ . พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๓๑.

เสฐียร พันธงศรี. พุทธศาสนามหายาน. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒.

_____ . ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๒๔.

หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญา ภาค ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓.

องค์การระหว่างประเทศ, กรม (ผู้รวบรวม). ประมวลความตกลง อนุสัญญาระหว่างประเทศและหลัก
สากลเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือให้ความสนับสนุน.

กรุงเทพฯ : กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๒๓.

อนันท์, มุลกราช. วรรณะจันทาล. แปลจาก Untouchable. โดย กิติมา อมรทัต. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์กอไผ่, ๒๕๒๕.

ภาษาอังกฤษ

Gove, Philip Babcock, (editor in chief) Webster's Third New International Dictionary,
Massachusetts, U.S.A. : G. & C. Merriam Company., 1965.

Holcome, Arthus N. Human Rights in the Modern World. New York : University Press,
1948.

Humphrey, John P. The UN. Charter and the Universal Declaration of Human Rights. The
International Protection of Human Rights, edited by Evan Luard, pp. 53-55.

Sethaputra, So. New Model English - Thai Dictionary. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๓๔.

บทความ

- กาญจนา แก้วเทพ. "แนวคิด 'มนุษยนิยม'เชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง". วารสารธรรมศาสตร์ ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๑๖๒-๑๘๔.
- "การศึกษากับความเข้าใจอันดีระหว่างกันและกันของมนุษย์". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๖, ๕ (กันยายน - ตุลาคม ๒๕๒๗) : ๑๐-๑๑.
- "การสัมมนาในระดับชาติ เรื่อง การสอนสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๙, ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๓๐) : ๑๕-๒๐.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. "สังคมทурชน : ยุทธศาสตร์ความล้มสลายของสังคม สังคมเหยียดชนกลุ่มน้อย ต้นตอแห่งความแตกแยก". มติชนรายวัน. (๒๑ สิงหาคม ๒๕๓๙) : ๓๒.
- โกศล โสภาคย์วิจิตร. "กำเนิดของสิทธิมนุษยชน". วารสารกฎหมาย. ๔, ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๒๑) : ๕๐-๖๗.
- _____. "หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ". วารสารกฎหมาย ๓, ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๒๐) : ๒๖-๔๒.
- ศีกฤทธิ ปราโมช, ม.ร.ว. "ปาฐกถาเรื่องการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๘, ๕-๖ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๒๓-๒๖.
- _____. "สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย" (จากปาฐกถา เมื่อ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๕). สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๔๓, ๑๘ (๒๙ กันยายน - ๕ ตุลาคม ๒๕๓๙) : ๑๐-๒๐.
- แครนสตัน, มอริซ. "สิทธิมนุษยชนคืออะไร?". เสรีภาพ (๖๖-๔/๑๙๘๔) : ๕๖-๕๙.
- จตุพร อนันตพิซ. "การคืนอำนาจให้แก่พลเมือง". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๒๔, ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๓๕) : ๖๖-๖๗.
- _____. "ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนเบื้องต้น". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๒๔, ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๓๕) : ๖๙-๗๑.
- _____. "สนธิสัญญาระหว่างประเทศ : สัญญาของประชาคมโลก". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๒๖, ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๗) : ๔๕-๔๘.
- จรรยา เศรษฐบุตร. "ทิศทางการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย". ประชากรและการพัฒนา. ๑๕, ๒ (ธันวาคม ๒๕๓๗-มกราคม ๒๕๓๘) : ๔-๕.
- จิรัชค วีระสัย. "ประเด็นใหม่ได้เข้าสู่การพิจารณา". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๒๖, ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๗) : ๓๔-๔๔.
- จิรวัดน์ สิทธิดำรง. "จากเด็ก ๆ ถึงเด็ก ๆ สิทธิมนุษยชนและสันติภาพในความคิดของข้าพเจ้า". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๖, ๑ (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗) : ๓๙-๔๐.

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. "พระพุทธศาสนาและฐานะของผู้หญิง". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๒, ๑ (มีนาคม ๒๕๒๖) : ๑๕๔-๑๖๔.
- _____. "ภาพสะท้อนของภิกษุณีสงฆ์". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๓, ๒ (มิถุนายน ๒๕๒๗) : ๑๔๒-๑๕๔.
- เฉลิมเกียรติ ผิวนวน. "ปรัชญาว่าด้วยมนุษย์กับแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน". จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๕๙-๕๖.
- ซอร์, จอร์จ เบอร์นาร์ด. "อิสรภาพ". ใน อิสรภาพ. (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน และนักปฏิวัติ). แปลโดย น. ชญานุตม์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๓) : ๑-๑๔.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. "บทแนะนำและวิจารณ์การศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๖, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๗) : ๒๓-๒๗.
- เชาวน์ ณ ศิลวันต์. "พุทธศาสนากับการบริหาร". ใน ศาสนาและจริยธรรมในสังคมไทย, (รวมปาฐกถา). (เชียงใหม่ : โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๐) : ๔๑-๕๖.
- ไชยยันต์ รัชชกุล. "สรุปผลการสัมมนา เรื่อง แนวความคิดของสิทธิมนุษยชน และสิทธิเพื่อปวงชนในประเทศไทย". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๙, ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๐) : ๖-๑๓.
- ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. อ้างถึงงานค้นคว้าของ แสง ศรีเมฆารัตน์. ใน "การลงโทษเด็กเป็นการลดหรือเพิ่มปัญหา". แนวโน้ม ๑๙, ๙๗ (กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๒๘) : ๒๙-๓๓.
- เดือนเพ็ญ คังชะฤกษ์. "เก็บตก...เรื่องผู้หญิง จากการประชุมสตรีโลก". พัฒนาชุมชน. ๓๔, ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๓๘) : ๑๗-๒๐.
- ตุ้ม คลองตัน(นามแฝง). "กลุ่มสิทธิบุรุษขอให้ช่วยสตรี". สตรีสาร. ๔๗, ๕๑ (มีนาคม ๒๕๓๘) : ๔๔.
- ไตรรัตน์ สุนทรประภัสร์. "เปิดหน้าต่างโลก บทบาทสตรีโลกที่ปักกิ่ง". เดลินิวส์. (๔ กันยายน ๒๕๓๘) : ๒.
- ทองใบ ทองเปาด์. "การควบคุมเพื่อป้องกัน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๙, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๓๐) : ๑๙-๒๓.
- _____. "บางส่วนของกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน". วารสารห้องสมุด. ๒๙, ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๒๘) : ๒๓-๒๘.
- _____. (รวบรวม). "สิทธิของมนุษย์ สิทธิเสรีภาพที่นักหนังสือพิมพ์และประชาชนทั่วไปพึงรู้". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑-๖.
- _____. (รวบรวมและสรุป). "สิทธิของมนุษย์ สิทธิเสรีภาพที่นักหนังสือพิมพ์และประชาชนทั่วไปพึงรู้". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ ๑๘, ๕-๖ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๑๓๒-๑๔๐.
- _____. "สิทธิมนุษยชนกับคนต่างด้าวในประเทศไทย". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๒๗-๓๓.
- "ทองใบ ทองเปาด์ ทนายความสิทธิมนุษยชน "แม่ไก่ไข่". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๖, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๗) : ๑๘-๒๑.

- ทิพย์วรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา. "สถานภาพสตรีและคุณภาพประชากร". ประชากรศึกษา. ๑๕, ๒ (ธันวาคม ๒๕๓๒) : ๗๓-๙๖.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. "เสรีภาพและทรัพย์สินส่วนตัว". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๒๓๗-๒๕๒.
- นพนิต สุริยะ. "สิทธิมนุษยชน : พันธกรณีและบทบาทของไทย". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๑๔-๒๗.
- น้ำดอกไม้. (นามแฝง). "แลหลังผู้หญิงไทยก่อนไปสู่สังคมนิกส์". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๓๕, ๑๖ (กันยายน ๒๕๓๑) : ๓๘-๓๙.
- นิพนธ์ คันธเสวี. "การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๖, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๗) : ๑๕-๑๗.
- "บรรณานุกรมเลือกสรร เรื่องสิทธิมนุษยชน". จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๙๗-๑๓๒.
- "บรรณานุกรมหนังสือและสิ่งพิมพ์ เรื่อง 'สิทธิมนุษยชน'". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๖, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๗) : ๒๘-๓๗.
- บุญเลิศ ศุกดีลก. "สิทธิการสื่อสารในประเทศไทย". จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๕๖-๑๖๑.
- _____ . "สิทธิการสื่อสารในประเทศไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๗-๒๒.
- เบญจา ชลธารันนท์. "สิทธิทางการศึกษาของเด็กพิการ". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๒๓-๒๖.
- ปฐมพงศ์ นฤพฤทธิพงศ์. "อหิงสากับสันติภาพของโลก". วารสารรามคำแหง. ๑๑, ๑ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๒๙) : ๑-๘.
- ปรีตตา เฉลิมเผ่า. (ตัดตอนแปลและเรียบเรียง). "สิทธิมนุษยชน : ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๓๔-๔๘.
- พนัส ทศนียนนท์. "สิทธิมนุษยชน : วิวัฒนาการในกฎหมายไทย". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๒๙-๓๗.
- พรชัย คุ่มทวีพร. "บททดลองเสนอว่าด้วยความคิดทางจริยศาสตร์ของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๓, ๑ (มีนาคม ๒๕๒๗) : ๑๘๑-๑๙๗.
- พระธรรมโกศาจารย์. "ต้อนรับวันเข้าพรรษาด้วยธรรมะ". มติชนรายวัน. (๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๙) : ๒๓.
- พระมหาดรณรงค์ จิตตโสภณ. "สิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา". พุทธจักร. ๓๓, ๑ (มกราคม ๒๕๒๒) : ๒๘-๓๕.
- พระวิสุทธีโสภณ. (จำนงค์ ชุตินธโร). "การเริ่มต้นและความผันแปรของโลก". ใน อริยมรรค เล่ม ๕. กลุ่มครุฑธรรมเชียงใหม่ (มิถุนายน ๒๕๓๙) : ๗-๑๗.

ไพโรจน์ โตเทศ. "สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๒๖, ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๗) : ๑-๑๑.

ภัทรพร ลิธิกาญจน. "ธรรมิกสังคมนิยม : ปรัชญาการเมืองของท่านพุทธทาส". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๔, ๕ (ธันวาคม ๒๕๒๘) : ๕-๑๗.

มยุรี ภัคตรงค์. "ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญจริงหรือ". หมอชาวบ้าน. ๑๗, ๑๙๗ (กันยายน ๒๕๓๘) : ๕๒-๕๖.

_____ . "ศาลสิทธิมนุษยชน". หมอชาวบ้าน. ๑๖, ๑๙๑ (มีนาคม ๒๕๓๘) : ๖๘-๖๙.

มานพ เมฆประยูรทอง และกิตติศักดิ์ วรธนะภูติ. "สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและการพัฒนา". ใน สหประชาชาติ : สันติภาพกับการพัฒนา. เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปีของการสถาปนาองค์ การสหประชาชาติ. (กรุงเทพฯ : สมาคมสหประชาชาติแห่งประเทศไทยและสำนักงานแถลง ข่าวสหประชาชาติ, ๒๕๓๘) : ๘๒-๘๗.

มาลี พฤษพงษ์คารลี. "สถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของเยาวชนในประเทศไทย". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๖๑-๘๔.

มิลล์, จอห์น สจ๊วต. "ว่าด้วยเสรีภาพ". ใน อีสรภาพ (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน และ นักปฏิวัติ). แปลโดย น. ชญาตุตม์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๓) : ๑๓๑ - ๑๓๙.

ระพี สาคริก. "สิทธิมนุษยชนที่แท้จริงย่อมเกิดจากความเป็นปัญญาชนของคนในสังคม". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๗-๑๓.

"รายงานเรื่องความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน" จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕ - ๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๒๘ - ๓๗.

รุจิระ บุนนาค. "สิทธิมนุษยชนในสายตารัฐบาลสหรัฐ". เดลินิวส์. (๑๕ เมษายน ๒๕๓๙) : ๒๔.

วันเพ็ญ ดีศุภกุล. "เอกลักษณ์กับความเป็นพลเมือง". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๒๖, ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๗) : ๕๕-๕๗.

วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์, ม.ล. "บทสัมภาษณ์ ศจ. เสน่ห์ จามริก ผู้อำนวยการโครงการวิจัยเรื่องสิทธิ- มนุษยชนในประเทศไทย". จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕ - ๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๓๙ - ๔๘.

_____ . "รายงานการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย". จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๗-๒๗.

_____ . "สิทธิของชนชั้นไพร่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น". จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๕๗-๙๓.

วิวัฒน์ คติธรรมนิิตย์. "กบฏสันติภาพ". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๔, ๒(มิถุนายน ๒๕๒๘) : ๕-๓๘.

วิทย์ วิชาเวทย์. "บทวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาท". วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒, ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๘) : ๔๗-๖๑.

- วิษณุ เครืองาม. "สิทธิมนุษยชนโดยสังเขป". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สห-
ประชาชาติ. ๑๕, ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๖) : ๑๔-๑๖.
- "สตรีปริทัศน์". สตรีสาร. ๔๘, ๑๑ (พฤษภาคม ๒๕๓๘) : ๑๕.
- _____ . สตรีสาร. ๔๘, ๑๙ (กรกฎาคม ๒๕๓๘) : ๑๕.
- สมบัติ จันทรวงศ์. "The Prince และ The Discourses : เจตนารมณ์ของ มาคิอาเวลลี". วารสาร
ธรรมศาสตร์. ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) : ๑๑๑-๑๓๐.
- สมพงษ์ พัดปุย. "สิทธิของสลัม มองจากแง่เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนา". วารสารธรรมศาสตร์.
๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๘๕-๑๐๖.
- สมภาร พรหมทา. "บทวิเคราะห์ สตรีในทัศนะของพุทธศาสนา". วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ๑, ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๓๗) : ๓๘-๕๒.
- _____ . "สิทธิในทัศนะของพุทธศาสนา". วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๑, ๑ (มกราคม- เมษายน ๒๕๓๗) : ๔๔-๖๕.
- สุรยุทธ ศรีวรกุล. "ธรรมชาติของความยุติธรรม". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๕, ๔ (ธันวาคม ๒๕๒๙) :
๑๓๑-๑๔๗.
- "สัปดาห์สิทธิมนุษยชน". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๒๕, ๒๓ (ธันวาคม ๒๕๒๑) : ๔๘.
- สุรชัย หวันแก้ว. "ปัญหาสิทธิมนุษยชนของเกษตรกร ในสภาวะการพัฒนาปัจจุบัน". วารสารธรรม-
ศาสตร์. ๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๓๙-๕๘.
- สุวรรณ วงศ์ไวยวรรณ. "ว่าด้วยพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน". วารสารธรรมศาสตร์. ๑๔, ๓
(กันยายน ๒๕๒๘) : ๕-๑๖.
- เสน่ห์ จามริก. "แนวทางการศึกษาเรื่องพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย". วารสารธรรมศาสตร์.
๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๕-๑๓.
- เสรี วงษ์มณฑา. "สิทธิแห่งความเป็นผู้ซื้อ". จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) :
๙๔-๙๖.
- "เสียงของเยาวชนจากทุกทวีป". (การสำรวจระหว่างประเทศของ วารสารยูเนสโก คูริเย ฉบับภาษาไทย).
วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. ๑๘, ๒ (มีนาคม - เมษายน
๒๕๒๙) : ๔๙-๕๗.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. "รื่นรมย์ ร่มเย็น". มติชนรายวัน. (๙ ตุลาคม ๒๕๓๗) : ๘.
- "หญิงม่ายในเคนยาถูกตีค่าเป็นเพียงมรดกที่สืบทอดจากพี่ถึงน้อง". มติชนรายวัน. (๑๗ กุมภาพันธ์
๒๕๓๙) : ๒๕.
- อนัตชัย เอกะ. "รถไฟสายสันติภาพ". วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชา-
ชาติ. ๒๖, ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๗) : ๔๙-๕๒.
- อัลบาร์ บี. "สิทธิธรรมชาติของมนุษย์". ว. อัล - ญีฮาด. ๑๑, ๖๙ (มกราคม ๒๕๑๘) : ๓๐-๓๖.
- อำนาจ ยัสโยธา "สิทธิเด็กและสตรี : ความแตกต่างกันทางด้านกายภาพหมายถึงความไม่เท่าเทียมกันทาง
ด้านสิทธิมนุษยชนด้วย ใช่หรือไม่?" ใน ปัญหาจริยศาสตร์เชิงวิพากษ์ (สงขลา : สถาบันราชภัฏ
สงขลา, ๒๕๔๑), ๗๑-๑๐๗

- โอนัน แรนต์. "สิทธิมนุษย". ใน อิศรภาพ. (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน และนักปฏิบัติ) แปลโดย น. ชญานุตม์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล ๒๕๒๓) : ๔๙-๕๖.
- ฮันนาร์ อาเร็นดท์. "อิสรภาพกับการปฏิบัติ". ใน อิศรภาพ. (รวมทัศนะทางปรัชญาของนักคิด นักเขียน และนักปฏิบัติ) แปลโดย น. ชญานุตม์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๓) : ๑๐๙-๑๑๘.
- "๑๐ ธันวาคม เทอดสิทธิมนุษยชน". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๒๕, ๒๔ (พฤษภาคม ๒๕๒๑) : ๖-๗.
- "๓๐ ปีแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๒๕, ๒๔ (ธันวาคม ๒๕๒๑) : ๓๖-๓๘.

รายงานการวิจัย

- กฤตยา อาชวนิจกุล และ สุพร เกิดสว่าง "เส้นทางนรก ! ขบวนการค้าโสเภณีข้ามชาติ". สรุปรายงานการวิจัย เรื่อง "ขบวนการนำเข้าแรงงานหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านมาค้าประเวณีในไทย". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ๔๓, ๓๗ (๙-๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐) : ๘-๑๓.
- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. "การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย". (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย) จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๓๘-๑๓๙.
- จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องอคติความเชื่อของไทย รายงานผลการวิจัยทุน-โครงการไทยศึกษา. ฝ่ายวิชาการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๘.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. "อิสลามกับความรุนแรง : การศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์รุนแรงในสี่จังหวัดภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๙ - พ.ศ. ๒๕๒๔". (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย). จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๗๓ - ๑๗๗.
- บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ. "สิทธิจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย". สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ๒๕๒๙.
- ประธาน วัฒนาวณิช. "สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังในประเทศไทย". ใน สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๙.
- ปรัชญา เวสารัชช์. "การประณตศึกษาในชนบทไทย". (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย). จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๓๔- ๑๓๗.
- มรกต สิงห์แพทย์. "พุทธศาสนากับประชาธิปไตย". วารสารพุทธศาสนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒, ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๘) : ๖๒-๘๒.
- มาลี พงษ์พงศาวิลี และอัญมณี บุรگانนท์. "สถานการณ์โดยทั่วไปทางสิทธิมนุษยชนของเยาวชนในประเทศไทย". (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย) จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๔๗-๑๕๑.

- วิทย์ วิศทเวทย์. *ปรัชญาการศึกษาไทย ๒๔๑๑-๒๔๗๕*. โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สนง. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๖.
- วีระพล สุวรรณนันต์ และจตุพร วงศ์ทองสรรค์. *"สิทธิผู้บริโภค"*. (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย) *จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา*. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๖๕-๑๖๗.
- สมพงษ์ พัดปุย. *"สภาพสิทธิของสลัม : มองในแง่เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนา"*. (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาสิทธิมนุษยชน) *จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา*. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๕๒-๑๕๕.
- สุดารัตน์ ศุภพิพัฒน์ และมาลี พงษ์พงศาวลี. *การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย และสตรีกับกฎหมาย*. สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗.
- สุรัชย์ หวันแก้ว. *"ปัญหาสิทธิมนุษยชนของเกษตรกร ในสภาวะการพัฒนาปัจจุบัน"*. (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย) *จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา*. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๔๒-๑๔๓.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. *"เงื่อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้"*. *วารสารธรรมศาสตร์*. ๑๒, ๓ (กันยายน ๒๕๒๖) : ๑๐๘-๑๒๘.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์. *สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน*. สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗.
- สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา และสายชล วรณรัตน์. *"สิทธิมนุษยชนที่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรม สังคม และการเมืองไทย"*. *ว.อักษรศาสตร์* ๑๗, ๑ (มกราคม ๒๕๒๘) : ๒๗-๕๔.
- เสนห์ จามริก. *คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย "พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย"*. ใน *การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน และสตรีกับกฎหมาย*. สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗.
- _____. *คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย "พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย" ใน สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย*. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๘.
- _____. *"พัฒนาการของรัฐธรรมนูญ : พิจารณาในแง่การเมือง"*. (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย). *จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา* ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๔๔-๑๔๖.
- สุภชัย มนัสไพบุลย์ และคณะ. *"สิทธิมนุษยชนกับลูกจ้างในประเทศไทย"*. (บทคัดย่อรายงานวิจัยในโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย) *จดหมาย ข่าวไทยคดีศึกษา*. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๖๘-๑๖๙.

- อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว., ม.ล. วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ และ เครก เจ. เรย์โนลด์ส. "ค่านิยมประเพณี และแนวความคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างคนกับรัฐและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่". (บทความวิจัยในโครงการพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย) จดหมายข่าวไทยคดีศึกษา. ๑, ๕-๖ (ธันวาคม ๒๕๒๖) : ๑๔๐.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. "สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย". ใน สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๙.
- อำนวยการ ยัสโยธา กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ : การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๓๑.

อื่นๆ

พุทธทาส อินทปัญโญ. บัตรอวยพร ส.ค.ส. โมกขพลาราม, ไซยา. ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

